

ПОТРАГА ПО СЕМАНТИКАТА НА НЕ-ГОВОРОТ

Ранко Младеноски

(Рајќа Андонова, Говорити на тишината, Македонски духовни коначи, Скопје, 2002)

Дебитантската книга на Ратка Андонова ја носи со себе книжевната невообичаеност на две рамништа. Прво, станува збор за поезија во проза - книжевна форма за која може да се рече дека е реткост во македонската современа литература. И второ, читајќи ги песните (па дури и само насловот на збирката) се соочуваме со зачудувачка интенција како поетска постапка на авторот - да се обиде да ја разгатне семантиката на не-говорот, загатката на тишината. Ризикот што младата Андонова го презема со ваквата намера е повеќе од сериозен - да се загуби во лавиринтот на бескрајно полното (значи и празното!) семантичко јадро на тишината.

Песните во оваа збирка не се поделени во циклуси. Но, нивното читање, барем според нашето мислење, допушта да се издвојат и да се издвојуваат заеднички нишки кои се во функција на кохерентноста на понудената книга. Издвојуваме седум такви структурни елементи за кои сметаме дека го градат стожерот на „Говорот на тишината“.

1. Семантиката на тишината.

Се открива низ неколку значенски единици како што се: бескрајот, вечноста, празнината, беспакетото, недоглетката, пустината, мртвилото во воздухот, студенилото, ритамот на времето, бремето,

немоќта, збунетоста, молкот, вечната човекова потрага по смислата на животот и така натаму. Очигледно е дека низ поетската призма на Андонова тишината и нејзиниот не-говор добиваат сосема нова димензија - тие стануваат многузначни кодови во рамките на комуникацијата на релација Човек - Смысла. Тишината во овие поетски редови се трансформира (или транскрибира) во метајазик, во знак - патоказ за потрагата по неодгатнатиот простор на универзумот што човекот со милениуми љубоморно го чува и го крие во себе: „... Тишино./ Во мигот на конечното го осветлуваш/ бесконечното време“.

2. Мистичноста.

Потрагата по мистичното, по непознатото, по таинственото, по скриеното не е нешто ново ниту во книжевноста, а уште помалку во човековата прагматичност. Но, во овие поетско-прозни редови таа потрага се претвора во барање и наоѓање на убавината на мистичното. Значенската димензија на ваквиот потфат не подразбира влегување во тајните на непознатото, ами подразбира вечна свртеност кон убојста на скриеното, неговата недопирливост: „Транс и постојано навлегување на потсвеста на мистичната убавина. Го гледам во мојата фантазија, океанот на

мрачната глетка. Иста е онаква каква што е и онаква каква што треба да е, неосвоива, едноставна и темна...“. Мистичното треба да си остане мистично, да остане такво какво што е со сета негова магнетна привлечност.

3. Немоста.

Немоста на лирскиот субјект ја потенцира потполноста на главната поетска нишка - тишината. Евентуалниот говор, како опозит на не-говорот, би имал деструктивна функција во рамките на цврстата целост на песните, односно на поетската збирка. Тоа значи дека не само присутните, туку и отсутните елементи (категории) се ангажирани во креирањето на основната идеја, а тоа е откривањето на „Говорот на тишината“. Отсутното (немоста, секако, подразбира не-присуство на говор) во оваа поетска книшка, значи, носи во себе еден огромен квантум на семантичност. Имплицитно и аналогно - тишината е многузначна.

4. Спокојството.

Поточно, станува збор за потрага по спокојот, по посакуваниот внатрешен мир. Тишината, молкот и немоста го генерираат спокојството на душата, но и спокојот на (во) амбиентот. На многу места во песните проксемичките кодови ја имплицираат мирнотијата, не-движењето, пасивноста. Ваквата констатација особено се однесува на четирите песни со наслов „Пустина“: „...Поглед врз неподвижните дини на песокот. Има ли крај во недоглетката? Ништо не се случува“ (Пустина I). Но, слични поетски сегменти среќаваме и во „Океанот“, во „Прашалник“, во „Празнина“ и други. Спокојот само го надополнува амбиентот на тишината.

5. Клучот.

Постапката на „инволвирање“ на клучот како симбол во „Говорот на тишината“ содржи во себе една голема доза на предвидливост. Самата нафака на авторот да ја разгатне тишината подразбира неминовна употреба на одреден, се разбира грижливо одбран, инструментариум со чија помош ќе се разгатне, или во најмала рака ќе се загатне загатката. Реалната недостапност на клучот, неговата бекрајна имагинарност, имплицира невозможност за отгајување на таинствените зборови на тишината: „...И одеднаш се прашувам, што е тоа: сон, полноќна глетка, полујаве или можеби вистина. Одговорот не го знам. А можеби и немаше никаква врата и никаков клуч“.

6. Господарот на тишината.

„Во часовите на горчливоста си замислувам кугли од сафир, од метал. Јас сум господар на тишината“, пишува Рембо во неговите „Илуминации“. Ако е тоа така и ако е така како што пишува Андонова дека тишината го осветлува бесконечното време, тогаш така ќе биде и индицијата дека чекор по чекор стануваме господари и на светлината и на времето. Ако не навистина, барем преку недочитливите докрај поетски редови.

7. Семето.

Ваков е насловот на една од песните во „Говорот на тишината“. Во контекст на поетската целост, тоа го имплицира размножувањето на молкот, на тишината, на немоста. Постојењето на свеста за раѓањето подразбира и постоење на свеста за себе, за сопственото битие. Така, овие стихови на Андонова чекор по чекор нè поттурнуваат на патот кон себесознавањето.